

Osim Uvoda (1—9) Dr. D. Marić je podijelio studiju u dva dijela: I Dio Božanska priroda I. K. (9—52) i II Dio Čovečanska priroda I. K. (53—86), dok na posljednje dvije stranice donosi literaturu o samom predmetu. Autor se duže zadržao u raspravljanju A. teologije o božanstvu K., nego li o njegovoj čovječanskoj prirodi, što je sasvim u skladu s A. teologijom, jer »A. nesumnjivo uči o jednoj potpunoj čovječanskoj prirodi u I. K., ali kada proanaliziramo tu prirodu mi nalazimo samo njen embrijon, dok K. božanska priroda izlazi u celokupnom svom sjaju« (Ib. 82). U svojem izlaganju o božanstvu Sina Dr. D. Marić sasvim jasno vodi računa o Filioque i završuje prvi dio svoje rasprave ovim riječima: »U A. bi se našla solucija toga problema upotrebom reči »kroz« (dia) Sina, što bi moglo zadovoljiti obadve strane« (Ib. 51). Mi se s tim potpuno slažemo, da A. daje soluciju za riješenje problema, ali, držimo, samo u slučaju, ako ga ne tumačimo jednostrano i uskovidno. Sam Dr. Marić na više mjesta iz Sv. A. pokazuje, da je kod njega jasno izražena nauka, da se Duh Sv. šalje i od Oca i od Sina (Sr. Bilj. 1 na s. 51). Zašto onda ne priznati, što bi i Sv. A. sigurno priznao, da su Arijevci to izrično od njega tražili, da Duh Sv. izlazi od Oca i Sina kao iz jednoga počela, jer božanske su osobe jedno, gdje god »non obviat originis oppositio«, a između Oca i Sina prout spirant Spiritum Sanctum non obviat originis oppositio. Dakle su Otac i Sin, ukoliko iz njih izvire Duh Sv. jedno. Duh Sveti izlazi dakle i od Oca i od Sina. To je, što i sam Sv. A. uči, iako »embrijonalno«, kako bi rekao Dr. D. Marić.

Studija Dra Marića bezuvjetno je obogaćenje u proučavanju bogoslovlja velikih Otaca Istočne i Zapadne Crkve i s veseljem treba primiti proučavanje djela onih, koji su uvijek bili i ostaju Učitelji cijele Crkve. S njima i mi moramo biti jedno.

D. Paša.

1. **Constantin Noppel S. J.: Aedificatio Corporis Christi.** Aufriss der Pastoral. Mit einem Geleitwort von Erzbischof Dr. Conrad Gröber. 1937. str. VIII + 210, broš. M. 2.60.

2. **Otto Schöllig: Die Verwaltung der heiligen Sakramente** unter pastoralen Gesichtspunkten. str. VIII + 446. Broš. M. 5.80.

3. **Benedikt Baur O.S.B.: Werde Licht!** Liturgische Betrachtungen an den Sonn- und Wochentagen des Kirchenjahres. II Teil, Osterfestkreis. str. XVI + 508. Herder, Freiburg im Breisgau (kao i one pod 1. i 2.), cijena broš. M 3.20.

4. **Emilio Campana: Maria nel culto cattolico.** svezak I i II. Marietti, Torino-Roma 1933, cijena broš. L. 50.

I. P. Noppel je kao rektor Germanicum u Rimu svojim pitomcima držao pastoralna predavanja. Iz tih je predavanja nikla ova moderna pastoralka. Ona se od mnogih njemačkih pastoralki razlikuje time, što obrađuje samo t. zv. čistu pastoralku. Bez velikog naučnog aparata, zahvaća Noppel u srž života Crkve i ljudi današnjice. On obraća svoj pogled manje literaturi, a više životu, najviše pak cjelini Kristove Crkve, koju treba izgrađivati. Ova pastoralka zahvaća u samu bit stvari i obuhvaća najvažniju problematiku moderne pastorizacije. Razumljivo je, da se ta problematika ponekad oslanja na pitanja, koja iskrsavaju u dušobrižničkom

radu u Njemačkoj. Ali već sam postanak ove pastoralke dao je ovoj knjizi, koja je proizašla iz tih predavanja, neki posebni opće-katolički kolorit.

To ćemo najbolje vidjeti iz tri poglavlja, koja se i kod nas mnogo raspravljaju. To je pitanje Katoličke Akcije uopće, zatim odnosa pobožnih udruženja prema KA i pitanje liturgijske obnove.

O KA raspravlja pisac str. 103—115. On razlikuje dvojaki način organizovanja i nutrašnjeg uređenja KA. Jedan u zemljama, gdje se osnovni savezi mladića, muževa, žena i djevojaka pokrivaju s osnovnim skupinama KA. Tako je danas u Italiji. No u mnogim zemljama postoje od prije različite organizacije, koje su se udomile i pokazale sposobnima za život i uspješno djelovanje. Tako je u Njemačkoj i u mnogim drugim zemljama. Tu postaju, veli p. Noppel str. 106, one 4 osnovne skupine KA skupnim pojmom, kolektivom (»Sammelbegriff«) svih ovih pojedinačnih organizacija i njihovih saveza. I tu se, drugim riječima, KA sastoji od saveza kat. mladića, muževa, djevojaka i žena, ali ovi se savezi opet sastoje od različitih već postojećih saveza, koji se u svrhu koordinacije grupiraju u ove osnovne kolektivne jedinice KA. Ova grupacija nipošto ne priječi slobodno i samostalno razvijanje i djelovanje svake organizacije, jer tu vrijedi načelo: treba koordinirati, a ne koncentrirati. Ovaj princip važi tako za 4 osnovne skupine KA, kao i za cijelu KA. Središnje vodstvo, veli, ima da se brine samo za ono, što je svima zajedničko i za složan rad i nastup. Vodstvo sačinjava odnosni svećenik i voda iz svjetovnjačkih krugova, a nipošto sam svećenik.

Za odnos Marijinih kongregacija prema KA veli p. Noppel, da se u praksi nije moglo održati i provoditi ono mišljenje, koje je htjelo da kongregacija bude jezgra (svjetovnjačkog) apostolata ili jedne organizacije KA. Kako se vidi, ista su to pitanja, koja se i kod nas raspravljaju. Riješenja su p. Noppela nesamo ispravna, nego, možemo reći, i jedino ispravna. Ona ne polaze s gledišta ovih ili onih partikularnih interesa, nego rješavanju pitanja, koja iskrsavaju, u vidu općih gledišta, koja imadu na umu boljitak i napredak cjeline, cijele župe, cijele biskupije, cijelog naroda i opće Crkve. Noppelova se rješenja osnivaju na direktivama sv. Oca i prodiru do istinskog duha, kojim one dišu. Zato su rješenja, što ih on daje u tim pitanjima, ispravna i jedino ispravna.

Liturgijskoj obnovi ili liturgijskom pokretu nije p. Noppel namijenio posebnog poglavlja, ali on zahvaća u to pitanje str. 64/5 i na drugim mjestima. Šteta, što nije svoja razlaganja malo proširio i dao im oblik posebnog poglavlja. Možda nije htio naprama nekim ekstremnim pojavama biti odviše polemičan, pa je stoga bio odviše kratak. On s pravom želi da se liturgijski »pokret« ne shvati kao nešto samostalno, i da ne uvodi na svoju ruku novotarija, koje lako mogu prijeći u teatralnost i igranje. Posebice bih želio da je nešto više proširio svoju ispravnu misao, koju bi površni čitalac mogao i krivo shvatiti, da naime liturgijska obnova ne smije stati kod toga da daje razumijevanje samo za liturgijske oblike, nego da mora prodrijeti kroz taj oblik do samih svetih tajna. Liturgijska obnova ne smije stati ili se dati vezati religijsko-estetskim momentima, već mora prodrijeti do one jezgre čitave liturgije, koja je »neposredno dogmatična«. Pisac nije htio time istaći zahtjev o nekom teoretskom do-

gmaticizovanju — to je daleko od čitavog njegova shvatanja — već s pravom traži da se ne stane kod estetskih emocija, što ih razbudi liturgija: treba nasuprot preko tih emocija prodrijeti do same bitnosti, koja je »dogmatična«, naime do same srži svetih tajna, treba se podići u vrhunarsku sferu do samoga božanstva, i to i objektivno i subjektivno, »opere operantis«. I tu dakle daje p. Noppel jedino ispravno rješenje čitavog problema: ne valja ni samo čisto subjektivna pobožnost kod liturgijskih funkcija, ni samo čisto objektivna. Prva lako postane shemom, mrtvim slovom, oblikom bez života i sadržaja, ako liturgijskim formulama ne pridode lični život, koji ih obuhvati u sebe i time daje pravac i smjer vlastitoj pobožnosti. I onda: liturgijska pobožnost nije ni pošto nešto »samo za se«, odijeljeno od ostalog kršćanskog života i njegovih zahtjeva, funkcija i pravila, nego prožimlje sve to i čini sa svim tim jednu skladnu cjelinu.

Kako se vidi, djelo se p. Noppela po sebi preporučuje savremenom dušobrižniku. Željeto je, da u drugom izdanju u nekim odlomcima, kao u netom spomenutom, ne bude prekratak. U Njemačkoj doduše nije danas toliko aktuelno pitanje vanjske borbe socijalnih demokrata i komunista protiv Crkve, ali i tamo, kao i drugdje, ostaje i dalje pitanje predobivanja ovih krugova za Krista. Toga radi dobro bi bilo da u drugom izdanju i ovom pitanju posveti svoju pažnju. Time bi bio još pojačan univerzalni značaj ove pastoralke.

2. Schölligova je knjiga »Die Verwaltung der heiligen Sakramente« zapravo sasvim prerađeno novo izdanje Mutzova djela »Die Verwaltung der heiligen Sakramente«, nešto slično, kao što se desilo i n. pr. s Thahoferovom liturgikom, koju je Eisenhofer izdao najprije u novom izdanju, a onda u sasvim prerađenom obliku. Schöllig je više godina predavao liturgiku, pa je s lakoćom mogao svladati veliku građu, koja dobrim dijelom zasijeca i u liturgiku. Uz Noppelovu je »Aedificatio Corporis Christi« Schölligova knjiga »Die Verwaltung der heiligen Sakramente« idealni priručnik za pastoralno bogoslovlje, gdje se ono predaje, odijeljeno od liturgike. Tako je, koliko znam, na nekim bogoslovskim učilištima. Stoga preporučam gospodi profesorima na tim učilištima, kao i njihovim slušačima, i Noppellovo i Schölligovo djelo. Ali oba će djela biti od nemale koristi i praktičnim dušobrižnicima.

Schöllig obraduje najprije uvod o sakramentima uopće, tada redom sv. krst, sv. potvrdu, presvetu euharistiju (sv. misu i sv. pričest), pokoru, bolesničku pomast (zajedno s pohodom bolesnika, preporukom duše i crkvenom sahranom), te ženidbu. Najveći dio knjige, kako je i shvatljivo, obasiže sakramenat pokore: 260 stranica od ukupnih 429. Početkom svakog poglavlja navodi Schöllig izvrsnu literaturu, ali se tijekom svojih razlaganja ne služi dalje citacijama, jer njegova je svrha više praktične prirode. S juridičko-moralnim je traktatom kod svih sakramenata sjedinio u posebnim odsjecima pastoralne upute, kako će dijeljenje pojedinih sakramenata sa što većim uspjehom biti iskorišćeno u svrhu podizanja katoličke svijesti i čitave crkvene zajednice i onih pojedinaca, koji primaju odnosni sakramenat, posebice u pravcu liturgijske obnove. Šteta samo, što na

sličan način nije obradio i crkvene blagoslovine, o kojima uopće ne govori. Valjalo bi, u narednom izdanju pridodati i poglavlje o sakramentalima.

3. P. Baur O. S. B. pretpostavlja da oni, koji će se za svoja razmatranja služiti njegovim »Werde Licht«, »mole« sv. misu s misalom u ruci. U njemačkim je zemljama Schottov prijevod Rimskog Misala u različitim izdanjima prodro u sve narodne slojeve. Time je pobožnost vjernika, kad prisustvuju svetim tajnama, skrenuta »objektivnim« pravcem. Pojedinaac moli sa čitavom Crkvom, a ne prepušta se potpuno samo svojem ličnom čuvstvovanju ili maštanju, niti se brine samo za svoje lične potrebe, već ga prije svega interesuju potrebe cijele Crkve, u koje zajednici moli kao njezin živi član. Ali ova »objektivnost« liturgijske pobožnosti vjernika ne smije ostati ili postati mrtvim slovom, shemom bez ličnog života. Liturgija valja da u duši svakog pojedinca dobije svoj odraz, da je prožme i tako i sama bude živom snagom u životu Crkve, nesamo gledom na »opus operis«, što ga vrši ipso facto Gospod, nego i na »opus operantis« svakog vjernika. U tu svrhu nije dosta naprosto »odmoliti« misu iz svog misala. Treba je, nasuprot, u sebi oživjeti i prenijeti u svoj lični život. Ovom nastojanju hoće da posluži Baurov »Werde Licht«. Čitavo djelo ima 3 sveska. Najprije je izašao II. svezak, koji sadržaje liturgijska razmatranja o uskrsnom ciklusu liturgijske godine. Tada će izaći III. svezak, s poduhovskim ciklusom, i konačno I. svezak s Božićnim ciklusom. Ovaj je poredak izabran toga radi, da sadržaj pojedinih svezaka bude u skladu s doba, kad izlazi svaki svezak. Simpatično se doimlje i bez sumnje će osigurati uspjeh ovoj knjizi otmjeni mir samih razmatranja i širokogrudnost gledom na izbor načina, kako se vrši razmatranje. Ima tomu upravo 20 godina, otkako je potpisan u »Vrhbosni« 1917. br. 6 i 7 naglasio mišljenje, da valja otkloniti t. zv. »ignacijansku« ili »isusovačku« pobožnost, u koliko bi se pod tim nazivom razumijevala isključivo »subjektivna« pobožnost, odijeljena od svetih tajna, kojima se prisustvuje. Ali isto tako valja otkloniti i t. zv. »objektivnu« ili »benediktovsku« pobožnost, u koliko se pod tim imenom sakriva neka isključivo »objektivna« pobožnost, koja zanemaruje lični »opus operantis« i svu pažnju obraća samo na »opus operatum« i najviše još možda na »opus operantis Ecclesiae«, ali malo ili ništa na »opus operantis« svakog vjernika. Jedna bi i druga pobožnost prešla u krajnost i svojom bi isključivošću postala jednostranom i zato neispravnom. Valja sjediniti jedno i drugo: tek tada ćemo pravo shvatiti i duh sv. Ignacija i duh sv. Benedikta, koji se nipošto ne isključuju, nego se popunjavaju. Znak je jasnog gledanja u čitavo ovo pitanje kad Benediktovac p. Baur preporuča izriekom obje metode razmatranja: i onu sv. Ignacija, i onu od St. Sulpicea. Dakako da ni time još nije iscrpljena svaka mogućnost korisnog načina razmatranja, pa se vjernici ne moraju strogo držati ni jedne ni druge metode, ako im više prija neki drugi način razmatranja, koji ih dovodi do istog cilja, do kojeg vode gore spomenuti načini razmatranja. Nije glavno metoda, nego cilj i duh.

U kratkim razmatranjima prolazi p. Baur redom misne obrasce i ova će razmatranja mnogo pridonijeti dubini liturgijskog života onih, koji se ovim pobožnim načinom budu pripravljali na svetu misu.

4. Campana obraduje kult bl. Djevice Marije u dva omašna sveska. Prvi svezak raspravlja o opravdanosti, prirodi i potrebi poštivanja bl. Djevice, te o liturgijskim svetkovinama Gospinim, andeoskom pozdravu, krunici, Gospinim litanijama, maloj službi i antifonama bl. Djevice iz časoslova. Drugi svezak sadržaje rasprave o različitim pobožnostima prema Gospi, o pobožnim udruženjima u čast bl. Djevice, posebice o Marijinim kongregacijama i konačno prikaz dosadašnjih Marijanskih kongresa. S mnogo je pieteta sabrao marljivi autor sve važnije podatke i obradio ih laganim načinom navodeći uvijek vrela i literaturu, koja je vrlo opsežna. Tu će naći mnogo zanimljivih i korisnih podataka i dogmatičar, i historik i liturgičar. Na svakom se koraku opaža piščevo nastojanje da u svoja razlaganja unese i toplinu svojeg poštivanja prema Gospi.

Dr. Dragutin Kniewald.

Ivan Kalan: Svijet za Krista, preveo Antun Tomljančić, Senj 1937; izdanje naklade »Fides«, tiskao Tipografije d. d. Zagreb, 8°, str. 155; cijena dinara 15.—.

Ovo je prijevod knjige »Die Welt für Christus«, što ju je napisao slovenački svećenik Janez Kalan. Ona ima da bude u neku ruku programatski uvod u veliko djelo obnove po Kristu uoči velikih događaja, što se pred našim očima odigravaju; ima da pokuša otvoriti oči katolicima, što drijemaju i ne vide pogibelji pred vratima: onima, što se u oholosti svojih misli nadimaju, pa misle da u ovaj čas imaju vremena da se još svađaju, da traže prvenstvo u borbenim redovima, vodstvo i glavnu riječ. Možda će ova knjiga pokraj njih proći kao što prolaze tolike molbe i opomene, a da ne će ostaviti nikakova traga u njihovoj duši; možda će oni ostati i nadalje i gluhi i slijepi. Vrijeme međatim hita i ono će doći prije ili kasnije i u naše domove, da nam donese nesreću i propast, ne budu li se trgli iz drijemeža barem oni, koji iskreno i nesebično ljube Crkvu, a s njom i katolicizam svoga naroda.

Autoru je uspjealo u dobro smišljenim i dobro izvedenim poglavljima pred oči zorno iznijeti pogibelj, koja neminovno prijeti. On ne preza reći istinu u brk i onima, koji teško slušaju prigovore, ali ih vrlo lako i pripravnno daju drugima. Na str. 82. i sl. ima nekoliko misli, koje su upravljene na adresu svećenika, tek je šteta, što ih mnogi, a ponajpače oni, koji bi trebali, ne će valjda ni pogledati:

»Mi bismo željeli sabirati zemaljsko blago, a Krist nije imao na što bi glavu sagnuo«. »Prečesto se obavije plaštem pobožnosti lakomost, pohlepa za čašću, oholost i težnja za užitkom«... »Ako svećenici ne će pridonijeti žrtve, doći će do katastrofe«... »U službenoj crkvi vidimo često puta činovnički postupak i ukočene forme«... »Nikada se ne će moći ostvariti ove velike nade dokle god se iz crkve ne odstrani svaki novčani duh«...

S te je strane knjiga uspjela. Na pitanje, da li su sretstva, što ih autor iznosi za uspješno ostvarenje jednoga aktivnog, svijesnoga, energičnog i borbenog nastupa sviju katolika po svijetu dostatna, zapravo: da li su lako ostvariva u cilju, da stvarno podignu na noge milijune članova Kristove Crkve — ne znam, da li bi se moglo odgovoriti pozitivno.